

KREDITO UNIJŲ VEIKLOS ANALIZĖ

Filomena Jasevičienė¹, Darius Mačiulis²

¹ *Vilniaus universitetas, Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius, Lietuva.*

El. paštas: filomenaak@gmail.com

² *Vilniaus universitetas, Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius, Lietuva.*

El. paštas: darius.maciuliss@gmail.com

Anotacija

Susidomėjimas kredito unijomis ir jų teikiamomis paslaugomis Lietuvoje laipsniškai augo kiekvienais metais, tačiau ypatingai spartus šių kredito institucijų, joms priklausančių narių skaičiaus bei veiklos rodiklių augimas prasidėjo ekonomikos krizės laikotarpiu ir vis dar tęsiasi iki šiol. Lietuvos kredito unijų nariais per pastaruosius ketverius metus tapo daugiau nei 50 tūkstančių Lietuvos gyventojų ir verslo subjektų, o šių kredito institucijų turtas 2012 m. pabaigoje perkopė 2 mlrd. litų ribą. Nors kredito unijų vaidmuo Lietuvos kredito rinkoje nuolat auga, tačiau kredito unijų veikla autorių nėra sistemaiškai analizuojama ir vertinama. Todėl šiame straipsnyje siekiama apibrėžti kredito unijų sampratą, aptarti šių kredito institucijų veiklos principus ir reguliavimą, išanalizuoti kredito unijų veiklos tendencijas, įvertinti kredito unijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę, palyginti Lietuvos bei pasirinktų ES valstybių kredito unijų duomenis, nustatyti kredito unijų turtui įtakos turinčius makroekonominis ir mikroekonominis veiksniai.

Pagrindiniai žodžiai: kredito unijos, duomenų standartizavimas, porinė ir daugianarė koreliacinė regresinė analizė.

Įvadas

Tyrimo problema. Lietuvos kooperatinis judėjimas įgauna vis didesnę pagreitį. Kredito unijų nariais tampa vis daugiau Lietuvos gyventojų, kurie naudojami šių kredito institucijų teikiamomis paslaugomis. 2008–2012 m. laikotarpiu kredito unijų turtas išaugo 158,7 proc., o paskolos ir indėliai atitinkamai padidėjo 89,7 proc. ir 205,6 proc. Tokį staigų kredito unijų veiklos šuolį paskatino mokamos vienos aukščiausių už terminuotus indėlius rinkoje palūkanų normos, suaktyvėjęs verslo kreditavimas, įvairios rinkodaros priemonės, sumažėjęs komercinių bankų aktyvumas ir kt. Kita vertus, taip pat pastebima, kad kredito unijos laipsniškai tolsta nuo klasikinių kooperatinės veiklos principų, didėja kredito rizika, o kai kuriose vykdoma neatsakinga skolinimo politika, vadovų sprendimai dėl paskolų suteikimo labai dažnai būna ekonomiškai nepagrįsti ir neskaidrūs. Kartais sprendimai iš esmės nukreipiami tik tam

tikros kredito unijos narių grupės (asocijuotų narių) kreditavimo poreikiams tenkinti. Taip pat susiduriama su „moralinės rizikos“ faktoriaus, kapitalo formavimo ir kitomis problemomis. Taigi pagrįstai kyla klausimas, ar kredito unijos sugebės suvaldyti visas su smarkia plėtra susijusias rizikas, ar jų veikla bus stabili ir patikima.

Temos aktualumas. Sparčios kredito unijų plėtros ir nepakankamos rizikos valdymo pasekmės geriausiai atspindi pastarųjų metų įvykiai Lietuvos kredito rinkoje, kai dėl nustatytų teisės aktų pažeidimų ir rizikingos veiklos buvo likviduota Nacionalinė kredito unija, kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ bei kredito unija „Laikiniosios sostinės kreditas“ ir kt. Nors didesnių pažeidimų iki šiol buvo nustatyta tik keliose kredito unijose, kurių didžioji dalis nepriklauso Lietuvos centrinei kredito unijai (LCKU), tačiau pateikta negatyvi informacija apie šias kredito institucijas ne tik neigiamai veikia visas likusias kredito unijas, bet iš dalies atsiliepia ir visai finansų sistemai, kelia sumaištį ir nestabilumą finansų rinkoje, didesnę visuomenės nepasitikėjimą visomis finansų institucijomis. Todėl labai svarbu nuodugniau išanalizuoti pastaraisiais metais įvykusius kredito unijų veiklos pokyčius, aptarti šių pokyčių priežastis ir pasekmes, įvertinti kredito unijų finansinę būklę, palyginti Lietuvos bei kai kurių ES valstybių kredito unijų duomenis, nustatyti kredito unijų turtui įtakos turinčius veiksniai.

Lietuvos kredito unijų veiklos istorija dar nėra labai ilga, nėra ir daug mokslinių darbų apie šias kredito institucijas. Reikšmingus tyrimus, kuriuose nagrinėjamos kredito unijos, yra atlikę V. Kėdaitis ir E. Žilinskas (2013), M. Račkauskas ir V. Liesionis (2013), G. Dubauskas (2012), J. Igarytė ir J. Ramanauskas (2011), J. Igarytė ir S. Bubnys (2011), G. Preidys (2011), V. Terleckas (2011), M. Klinedinst (2010), G. Dudzevičiūtė (2006). Kita vertus, ekonominės krizės laikotarpiu išryškėję esminiai kredito unijų veiklos pasikeitimai autorių iš viso nėra detalai analizuojami ir vertinami.

Tyrimo objektas – Lietuvos kredito unijų veiklos rodiklių analizė.

Tyrimo tikslas – atlikti kredito unijų padėties Lietuvos kredito rinkoje pokyčių analizę.

Tyrimo uždaviniai:

1. aptarti kredito unijų sampratą, veiklos principus, reguliavimo ypatumus;
2. įvertinti kredito unijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę;
3. nustatyti kredito unijų turtui įtakos turinčius mikroekonominius ir makroekonominius veiksnius.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pirminių duomenų kiekybinė analizė, lyginamoji analizė, duomenų standartizavimo metodas, koreliacinė regresinė analizė, apibendrinimo metodas.

Kredito unijų samprata ir veiklos principai

Tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai gana skirtingai apibrėžia kredito unijų sąvoką, tačiau visų autorių pateikiamas kredito unijų sampratas vienija bendri kredito unijoms būdingi bruožai. Kėdaičio ir Žilinsko (2013) teigimu, **kredito unija** – finansinio tarpininkavimo institucija, siekianti suburti dvi grupes žmonių: turinčių laisvų lėšų ir norinčių jas tikslingai panaudoti bei norinčių paskolinti pinigų ir taip įgyvendinti savo siekius. Dubausko (2012) nuomone, **kredito unija** – kredito kooperatyvas, teikiantis finansines paslaugas žmonių grupei, susietai bendrų narystės principų. Chambers ir Ryder (2009) teigia, kad **kredito unija** – tai finansinis kooperatyvas, tenkinantis savo narių poreikius. Mazure (2011) nuomone, **kredito unija** yra kooperatinė finansų institucija, valdoma demokratiniais principais, skatinanti taupymą, teikianti paskolas ir kitas savo nariams reikalingas paslaugas.

Galima pastebėti, kad visuose pateiktuose kredito unijų apibrėžimuose akcentuojami keli šioms kredito institucijoms būdingi bruožai: veikia kooperatiniais pagrindais, teikia finansines paslaugas, kuriomis gali pasinaudoti tik jos nariai. Vis dėlto, autorių nuomone, tiksliausiai kredito unijų veiklos sritį, narystės ypatumus, siūlomų paslaugų pobūdį apibrėžia Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas.

Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme numatyta, kad **kredito unija** – tai kooperatiniais pagrindais suorganizuota, fizinių asmenų ar fizinių asmenų kartu su Lietuvos Respublikoje įregistruotomis visuomeninėmis organizacijomis, profesinių sąjungų organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, žemės ūkio kooperatyvais savanoriškai įsteigta ir šio įstatymo nustatyta tvarka įregistruota kredito įstaiga, telkianti savo narių ir savo asocijuotų narių ir klientų pinigų ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos įstatuose, tenkinti savitarpio paskolų teikimo būdu ir prisiimanti su tuo susijusią riziką bei atsakomybę (Žin., 2000, Nr. VIII-1683).

Lietuvoje labiausiai priimtina kredito kooperatyvus vadinti kredito unijomis, tačiau analizuojant užsienio

autorių mokslinius darbus vietoj „kredito unijų“ sąvokos taip pat galime sutikti ir tokius terminus: kooperatiniai bankai, kooperatinės finansų institucijos, savitarpio pagalbos organizacijos, mikrokredito institucijos, taupymo ir paskolų asociacijos ir pan. (Dubauskas, 2011; Igarytė ir kt., 2011). Kita vertus, nors įvairiose šalyse vartojamos skirtingos kredito unijų sąvokos, tačiau jų veiklos principai yra panašūs:

Savipagalba. Šis principas reiškia, kad narystė kredito unijose pasireiškia pirmiausia priklausymu tam tikrai grupei. Tokiu būdu asmenys, turintys panašių ekonominių interesų, susivienija, sutelkia savo finansinius išteklius ir taip gali suteikti savo nariams finansines paslaugas. Autorių nuomone, tai yra pamatinis kredito unijų principas, kurio pagrindu XIX a. pabaigoje buvo pradėtos kurti pirmosios kooperatiniais pagrindais veikiančios kredito institucijos.

Savivalda ir demokratinis valdymas. Kiekvienas kredito unijos narys kartu yra ir kredito unijos savininkas, kuris dalyvauja kredito unijos valdyme, ir klientas, kuris naudoja si kredito unijos teikiamomis paslaugomis (LCKU, 2008). Taigi kredito unijos valdymas yra nepriklausomas nuo trečiųjų šalių. Nariai patys organizuoja savo valdymą, sudaro tokius valdymo organus kaip visuotinis susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba. Visi kredito unijos nariai lygiomis teisėmis dalyvauja kredito unijos veikloje ir valdyme, nes kredito unijos valdomos vadovaujantis principu „vienas narys – vienas balsas“, nepriklausomai nuo narių įnešto pajaus dydžio. Dėl šių priežasčių, Chilingierian (2012) nuomone, kredito unijų nariai labiau pasitiki savo finansine padėtimi ir geriau valdo savo asmeninius finansus.

Asmeninė atsakomybė. Šis principas reiškia, jog kiekvienas kredito unijos narys, įsigijęs pajų, už savo veiklą unijoje atsako savo turimu pajumi. Kredito unijose narių sukaupti pinigai lieka toje pačioje bendruomenėje. Kredito unijos teikia paskolas tik savo nariams, o tai padeda vystyti kaimų, miestelių, bendruomenių ir regionų ekonomiką.

Ekonominis narių dalyvavimas kapitale. Kaip teigia Mazure (2011), kredito unijos nariu galima tapti tik įsigijus pajų, tokiu būdu prisidedant prie pajinio kapitalo formavimo. Lietuvos kredito unijose daugiau nei 90 proc. pagrindinio kapitalo sudaro pajinis kapitalas ir tik mažiau nei 10 proc. – rezervinis kapitalas.

Naudos, o ne pelno siekis. Kredito unijų pagrindinis tikslas yra ne pelno siekimas, o narių poreikių tenkinimas, naudos nariui siekimas. Kita vertus, Klinedinst (2010) teigimu, nors kredito unijos yra ne pelno siekiančios institucijos, bet tai nereiškia, kad unijos nesiekia uždirbti. Skirtingai nei komercinių bankų, kredito unijų tikslas – ne maksimalus, o protingas pelnas, kuriuo jos dalijasi su savo nariais, pavyzdžiui, per didesnes indėlių palūkanas

Vertikali organizacija, bendradarbiavimas tarp kooperatyvų. Šio principo įgyvendinimas užtikrina

kredito unijų veiklos efektyvumą: sukuriama antro lygio struktūra ir tokiu būdu efektyviau paskirstomi ištekliai, užtikrinamas platesnis paslaugų spektras nariams. Be to, Preidžio (2011) nuomone, centralizuojant tam tikrų paslaugų teikimą praplečiamas ir užtikrinamas savipagalbos principas.

Savanoriška ir atvira narystė. Jei žmogus nusprendžia stoti į kredito uniją, tai turi būti jo savanoriškas sprendimas, žmogui pasirengus priimti visas unijos teises ir įsipareigojimus. Kredito unijų narystės principų svarbą atskleidžia minėtas autorius, t. y. Dubauskas (2012). Jis teigia, kad kredito unija – kredito kooperatyvas, teikiantis finansines paslaugas žmonių grupei, susietai bendrų narystės principų.

Taigi kredito unija – tai kooperatiniais pagrindais organizuota, pelno nesiekianti kredito institucija, teikianti paslaugas tik savo nariams. Šių kredito institucijų išskirtinumą pabrėžia ir specifiniai veiklos principai, kurie ne tik vienija visas Lietuvos kredito unijas, bet ir skiria jas nuo kitų finansinių institucijų.

Kredito unijų veiklos reguliavimas Lietuvoje ir ES valstybėse

Lietuvos kredito unijų veiklos priežiūrą vykdo Lietuvos bankas, kuris atlieka nuolatinę kredito unijų

finansinės būklės analizę, vertina jų veiklą, prižiūri, kad būtų laikomasi kredito unijų įstatymo nuostatų, kontroliuoja, kaip vykdomi veiklos riziką ribojantys normatyvai ir kiti reikalavimai. Savireguliaciją savo narių atžvilgiu vykdo ir Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU). Lietuvos centrinėje kredito unijoje yra įkurta rizikos valdymo grupė, atsakinga už LCKU sistemai priklausančių narių rizikos valdymo politikos formavimą ir priemonių rengimą, stambių paskolų išdavimą ir vertinimą, rizikos lygio kontrolę ir jos valdymo rekomendavimą. Be to, Centrinėje kredito unijoje taip pat veikia stabilizacijos ir likvidumo palaikymo fondai, kurie suteikia papildomą saugumo garantą (Igarytė ir kt., 2010; Mano unija, 2009). Iš 1 lentelės duomenų matyti, kad tokia pati sistema, kuomet priežiūrą vykdo šalies centrinis bankas ir tam tikra kredito unijų asociacija, yra Estijoje bei Airijoje. Latvijoje kredito unijų priežiūra patikėta Finansų ir kapitalo rinkų komisijai bei Latvijos kooperatinei kredito unijų asociacijai. Lenkijoje šių kredito institucijų priežiūrą vykdo Nacionalinė kooperatinių taupymo ir kredito unijų asociacija (NACSCU).

Išanalizavus kredito unijų steigimo reikalavimus, nustatyta, kad sudėtingiausia kredito uniją įsteigti Estijoje, nes šioje valstybėje taikomas didžiausias nuosavo kapitalo reikalavimas. Be to, tai vienintelė iš

1 lentelė

Kredito unijų veiklos reguliavimas

	Lietuva	Latvija	Estija	Lenkija	Airija
Priežiūros institucijos	Lietuvos centrinis bankas ir Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU).	Finansų ir kapitalo rinkų komisija ir Latvijos kooperatinė kredito unijų asociacija.	Estijos centrinis bankas ir Estijos kredito kooperatyvų sąjunga (EUCC).	Nacionalinė kooperatinių taupymų ir kredito unijų asociacija (NACSCU).	Airijos centrinis bankas ir Airijos kredito unijų lyga.
Kredito unijų steigimo reikalavimai	1) Ne mažiau kaip 50 narių. 2) Nuosavas kapitalas ne mažesnis kaip 15 000 Lt (jei unija ketina teikti elektronines paslaugas – ne mažiau kaip 350 000 eurų).	1) Ne mažiau kaip 20 narių. 2) Nuosavas kapitalas ne mažesnis kaip 2000 latų (~9824 Lt).	1) Ne mažiau kaip 25 nariai (negali būti daugiau nei 1000 narių). 2) Nuosavas kapitalas ne mažesnis kaip 31 950 eurų (~110 317 Lt).	1) Minimalaus kapitalo reikalavimas nenustatytas.	1) Ne mažiau kaip 15 narių. 2) Minimalaus kapitalo reikalavimas nenustatytas.
Kapitalo pakankamumo normatyvas	13 proc.	10 proc.	Minimalus reikalavimas nenustatytas.	5 proc. – privalomasis 8 proc. – rekomenduojamas	10 proc.
Likvidumo normatyvas	30 proc.	Minimalus reikalavimas nenustatytas.	Minimalus reikalavimas nenustatytas.	15 proc.	20 proc.
Maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvas	Paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 25 proc. perskaičiuoto kapitalo bei negali viršyti 500 000 Lt.	Paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 25 proc. perskaičiuoto kapitalo bei negali viršyti unijos nuosavo kapitalo daugiau nei 8 kartus.	Paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti įnašo daugiau nei 20 kartų, arba 20 proc. nuosavo kapitalo.	Paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 10 proc. taupymo ir paskolų fondo lėšų. Paskola, suteikiama valstybei, negali viršyti 15 proc. unijos kapitalo.	Paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 38 092 eurų (131 524 Lt) arba 1,5 proc. kredito unijos turto.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Credit union regulation, 2011; Credit unions in Poland..., 2010; Latvia credit union law, 2001; Latvian credit union limited, 2010; LB, 2012; Kania, E. ir kt., 2009; Savings and loan associations act, 1999; Žin., 1995, Nr. I-796.

analizuojamų valstybių, kurioje nustatytas ne tik minimalus narių skaičius, bet ir maksimalus (žr. 1 lentelę). Gerokai liberalesni reikalavimai įsteigti kredito unijai yra Lenkijoje bei Airijoje, nes šiose valstybėse kredito unijoms nėra nustatytas minimalus nuosavo kapitalo reikalavimas. Lietuva iš kitų valstybių išsiskiria tuo, kad norint įsteigti kredito uniją reikia turėti santykinai daugiau narių. Nuosavo kapitalo reikalavimas yra pakankamai nedidelis – 15 000 Lt.

Palyginus Lietuvos, Latvijos, Lenkijos ir Airijos kapitalo pakankamumo ir likvidumo normatyvų dydžius, pastebėta, kad Lietuvos kredito unijoms taikomi didžiausi riziką ribojančių normatyvų dydžiai (žr. 1 lentelę). Be to, nuo 2012 m. balandžio 1 d. kiekvienai Lietuvos kredito unijai taikomi skirtingi likvidumo dydžiai, jeigu yra viršijami tvaraus augimo tempai. Taip pat taikomas diferencijuotas kapitalo pakankamumo normatyvas toms kredito unijoms, kurios turi didelę dalį paskolų, suteiktų asocijuotiems (juridiniams) asmenims. Todėl dideliais augimo tempais pasižyminčios bei neatsakingą skolinimo politiką vykdančios kredito unijos reguliuojamos dar griežčiau (LB, 2012). Autorių nuomone, diferencijuotas riziką ribojančių normatyvų nustatymas buvo reikalingas, nes kiekviena kredito unija vykdo skirtingą veiklos politiką, prisiima nevienodą veiklos riziką. Kita vertus, labai svarbu, kad griežtesni riziką ribojantys normatyvai padėtų sumažinti tik kredito unijų finansinę riziką, bet neribotų šių kredito institucijų plėtros.

Išanalizavus maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo reikalavimus nustatyta, kad pasirinktose valstybėse šis normatyvas taip pat labai nevienodas (žr. 1 lentelę). Pavyzdžiui, Airijoje paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 38 092 eurų (131 524 Lt), arba 1,5 proc. kredito unijos

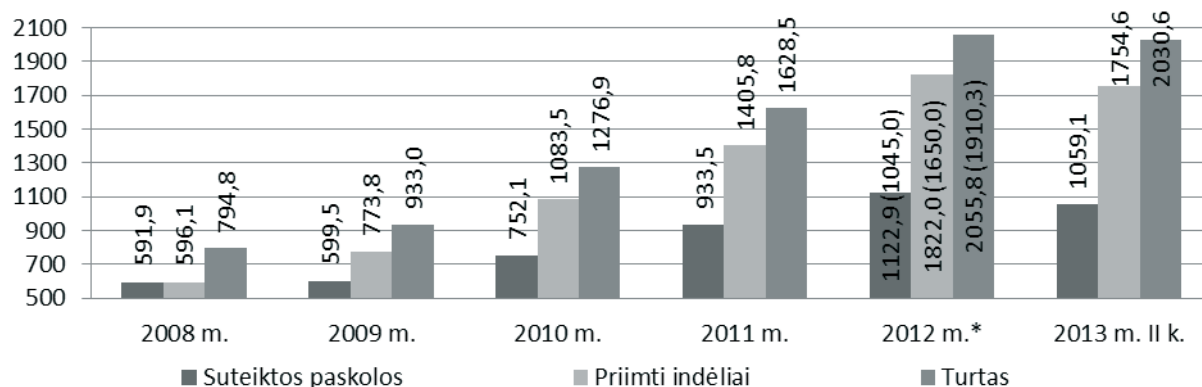
turto. Lietuvoje paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 25 proc. perskaičiuoto kredito unijos kapitalo. Be to, nuo 2013 m. vasario 1 d. paskolos suma vienam Lietuvos kredito unijos skolininkui negali viršyti 500 000 Lt. Tokiu būdu siekiama mažinti didesnių paskolų išdavimą, nes kredito unijos neturi veiksmingų kredito rizikos valdymo priemonių.

Taigi išanalizavus Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos bei Airijos kredito unijų veiklos reguliavimo ypatumus nustatyta, kad kiekvienoje valstybėje kredito unijoms taikomi skirtingi steigimo, veiklos reguliavimo reikalavimai. Lietuvos bankui nustačius griežtesnes kredito unijų priežiūros priemones, šių kredito institucijų veiklos reguliavimas, palyginti su kitomis valstybėmis, tapo gerokai griežtesnis.

Kredito unijų veiklos tendencijos

2013 m. liepos 1 d. Lietuvoje veikė 74 kredito unijos, vienijusios daugiau nei 145 tūkst. narių. Lietuvos centrinei kredito unijai priklausė 63 kredito unijos, 11 – dirbo savarankiškai. 2008–2013 m. II ketv. laikotarpiu augant unijų ir joms priklausančių narių skaičiui, didėjo ir šių kredito institucijų veiklos apimtys.

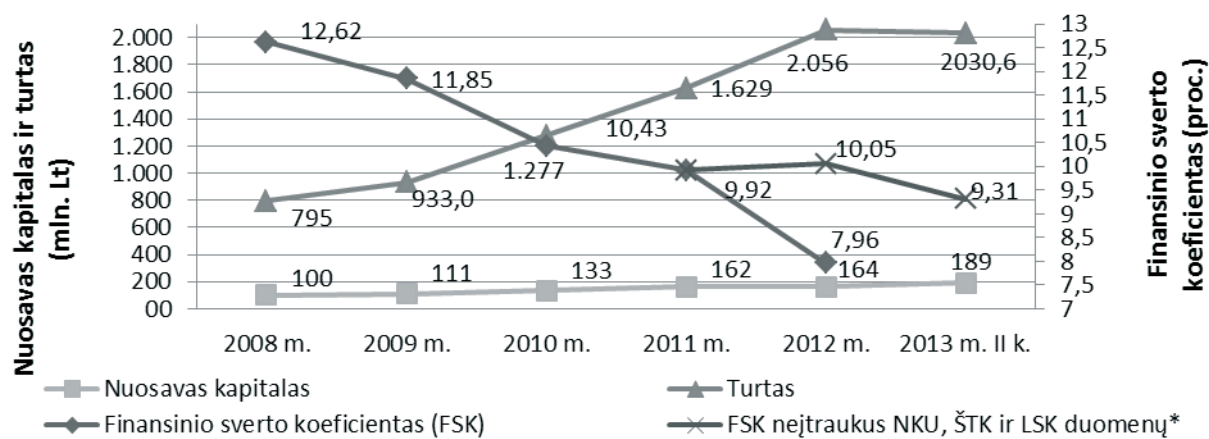
Atlikus horizontalią kredito unijų turto analizę paaiškėjo, kad 2008–2012 m. laikotarpiu šių kredito institucijų turtas kasmet vidutiniškai didėjo po 27 proc. ir tik 2013 m. II ketv. sumažėjo 1,2 proc. (žr. 1 pav.). 2013 m. II ketv. kredito unijų turtas kiek sumažėjo, nes buvo likviduotos trys kredito unijos, kurios 2012 m. turėjo 145,5 mln. litų turto. Kita vertus, nors nagrinėjamu laikotarpiu unijų turtas augo sparčiais tempais, šių kredito institucijų rinkos dalis išliko santykinai nedidelė. 2008 m. kredito unijos užėmė 0,73 proc. kredito rinkos, o 2012 m. – 2,23 proc. Todėl, anot Preidžio (2011), Lietuvoje

1 pav. Kredito unijų turto, paskolų ir indėlių tendencijos 2008–2013 m. II ketv. (mln. Lt)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LB, 2009–2013

* Skliausteliuose nurodyti kredito unijų duomenys be Nacionalinės kredito unijos, kredito unijos „Švyturio taupomoji kasa“ bei kredito unijos „Laikinosios sostinės kreditas“ duomenų.

2 pav. Kredito unijų finansinio svorto koeficientas 2008–2013 m. II ketv. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LB, 2009–2013

* NKU – Nacionalinė kredito unija, ŠTK – kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“, LSK – kredito unija „Laikinosios sostinės kreditas“.

vykstančią kredito unijų plėtrą galima pavadinti tik atėjimu į bankinę rinką.

Kredito unijų turto augimą nagrinėjama laikotarpiu labiausiai lėmė žymiai išaugusios šių kredito institucijų nariams suteiktų paskolų apimtys, kurios 2008–2012 m. laikotarpiu kasmet vidutiniškai didėjo po 17,8 proc. ir tik 2013 m. II ketv. sumažėjo 5,68 proc. (žr. 1 pav.). Autorių nuomone, analizuojamu laikotarpiu paskolų augimą, skirtingai nei indėlių, lėmė ne paskolų palūkanų normos, kurios daugelyje kredito unijų buvo didesnės nei komerciniuose bankuose, bet taikyta liberalesnė kreditavimo politika, t. y. kredito unijos savo nariams kėlė mažesnius paskolų reikalavimus, be to, sprendimai dėl paskolų suteikimo buvo priimami greičiau nei kitose kredito institucijose.

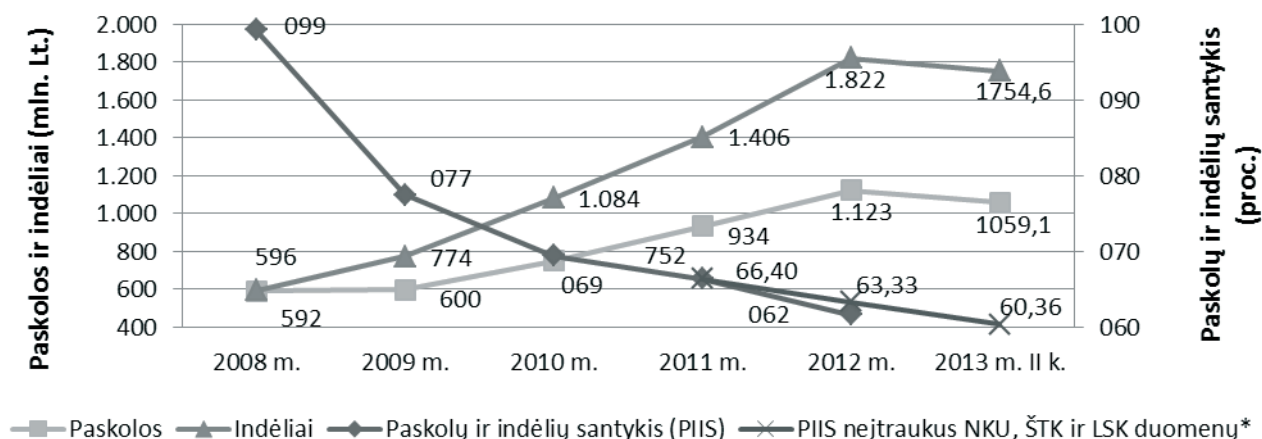
Taip pat paskolų augimą lėmė ir padidėjusios paskolų apimtys asocijuotiems (juridiniams) asmenims. Palyginus 2008 m. ir 2012 m. duomenis paaiškėjo, kad juridiniams asmenims suteiktų paskolų apimtys nuo 36,8 mln. litų išaugo iki 383,5 mln. litų, t. y. 10,4 karto. Žymiai išaugęs juridinių asmenų kreditavimas reikšmingai prisidėjo prie sparčios šių kredito institucijų plėtos. Kita vertus, išaugęs juridinių asmenų kreditavimas turi ir neigiamų pasekmių. Pirmiausia tai rodo, kad kredito unijos vykdo neatsakingą skolinimo politiką, nes juridinių asmenų kreditavimas yra labiau rizikingas nei fizinių asmenų. Dėl šios priežasties, kaip minėta, nuo 2013 m. balandžio 1 d. nustatyti griežtesni riziką ribojantys normatyvai. Be to, kūrimsi pradžioje kredito unijos orientavosi į tai, kad jos vienys tam tikroje vietovėje gyvenančius ar panašia veikla užsiimančius asmenis: iš vienu priimdamos indėlius, kitiems teikdamos paskolas, tenkins savo narių ūkinius ir socialinius poreikius.

Nors dalies unijų (ypač šalies regionuose) veikla ir toliau yra grįsta kooperacijos pagrindais, kai kurios iš jų (dažniausiai didmiesčiuose) siekdamos didesnio pelno vis labiau orientuojasi į juridinių asmenų kreditavimą (LB, 2013). Visa tai rodo, kad šios kredito institucijos laipsniškai keičia veiklos kryptį ir tolsta nuo kooperatinių veiklos principų.

Išanalizavus kredito unijų indėlių duomenis nustatyta, kad 2008–2012 m. laikotarpiu šių kredito institucijų indėliai kasmet vidutiniškai didėjo po 32,3 proc. (2013 m. II ketv. sumažėjo 3,7 proc.) (žr. 1 pav.). Spartų priimtų indėlių apimtys didėjimą vienareikšmiškai lėmė indėlių palūkanų normos, kurios kredito unijose buvo net kelis kartus didesnės nei kitose kredito institucijose. Pavyzdžiui, 2013 m. pradžioje LCKU priklausančiose kredito unijose vidutinė indėlių palūkanų norma buvo 3,14 proc., o 3 didžiausių Lietuvos komercinių bankų (SEB banko, „Swedbank“, DNB banko) vidutinė indėlių palūkanų norma siekė tik 0,4–0,55 proc. Taigi indėlių palūkanų normos apytiksliai skyrėsi 6–7 kartus. Panašūs šių kredito institucijų indėlių palūkanų normų skirtumai buvo visą analizuojamą laikotarpį.

Nors analizuojamu laikotarpiu kredito unijų veiklos apimtys kasmet sparčiai augo, tačiau šių kredito institucijų veiklos rezultatai ir finansinė būklė kasmet laipsniškai blogėjo. Tai nustatyta apskaičiavus keletą įvairių autorių rekomenduojamų bei, straipsnio autorių nuomone, šių kredito institucijų veiklą geriausiai atspindinčių finansinių rodiklių.

Finansinio svorto koeficientas nusako, kiek nuosavo kapitalo tenka vienam šių kredito institucijų turto litui. Aukštas rodiklis rodo žemesnę kredito unijų kapitalo riziką (Vertybinių popierių birža NASDAQ OMX Vilnius, 2010). Iš 2 paveikslo duomenų matyti,

3 pav. Kredito unijų paskolų ir indėlių santykis 2008–2013 m. II ketv. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LB, 2009–2013

* NKU – Nacionalinė kredito unija, ŠTK – kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“, LSK – kredito unija „Laikinosios sostinės kreditas“.

kad finansinio svėro koeficientas analizuojamu laikotarpiu kasmet laipsniškai mažėjo, o tai rodo, kad nagrinėjamu laikotarpiu šių kredito institucijų kapitalo rizika kasmet didėjo. Šio rodiklio mažėjimą daugiausia lėmė žymiai išaugusios paskolų apimtys, nes analizuojamu laikotarpiu kredito unijų nuosavas kapitalas nors ir augo, tačiau jo didėjimo tempai neprilygo kredito unijų turto didėjimo tempams, kurio didžiausią dalį ir sudarė suteiktos paskolos.

Kaip rodo atlikta analizė, kredito unijoms analizuojamu laikotarpiu buvo būdinga didelė veiklos rizika ir santykinai žemi šių kredito institucijų kredito reitingai. Išanalizavus LCKU sistemai priklausančių kredito unijų reitingus, nustatyta, kad 2012 m. tik 29,5 proc. kredito unijų turėjo aukštą reitingą (A, -A, +B), t. y. pasižymėjo maža veiklos rizika. Likusios kredito unijos turėjo žemesnius kredito reitingus, o tai patvirtina, kad šioms kredito institucijoms buvo būdinga didelė veiklos rizika (Kėdaitis ir kt., 2013).

Paskolų ir indėlių santykis nusako, koku mastu kredito unijų paskolos yra finansuojamos indėliais. Pasaulio kredito unijų valdybos teigimu (WOCCU), optimalu, kai paskolų ir indėlių santykis yra 70–80 proc. Iš 3 paveikslu duomenų matyti, kad šį reikalavimą kredito unijos atitiko tik 2009 m. Kitais analizuojamo laikotarpio metais (išskyrus 2008 m.) šių kredito institucijų paskolų ir indėlių santykis buvo žemiau minimalios rekomenduojamos ribos. Šio rodiklio mažėjimą būtų galima vertinti dvejopai. Viena vertus, tai rodo, kad unijų veikla tapo labiau diversifikuota, nes vis daugiau narių indėliais pritrauktų lėšų buvo nukreipta ir į kitas šių kredito institucijų veiklos sritis (daugiausiai panaudota investicijoms į vertybinius popierius). Be to, tai rodo, kad kredito unijos analizuojamu laikotarpiu turėjo pakankamai likvidaus turto, kad įvykdytų savo

einamuosius įsipareigojimus. Kita vertus, atotrūkis nuo minimalios ribos kasmet didėjo, vadinasi, kredito unijos ne itin efektyviai panaudojo narių indėliais sukauptas lėšas. Autorių nuomone, tikėtina, kad šis rodiklis ir toliau išliks žemiau minimalios rekomenduojamos ribos. Tai sąlygoja nuo 2013 sausio 1 d. įsigaliojęs naujas padengimo likvidžiuoju turto reikalavimas, pagal kurį, kredito unijos turi sukaupti pakankamai aukštos kokybės likvidaus turto (LB, 2012). Tai reiškia, kad kredito unijos turės ir toliau didinti savo investicijas į vertybinius popierius.

Nors kredito unijos yra pelno nesiekiančios kredito įstaigos, tačiau konkurencinėje aplinkoje pelno siekis yra finansinės institucijos išlikimo ir veiklos stabilumo užtikrinimo garantas. Todėl būtina įvertinti ir kredito unijų pelningumo rodiklius, kurie geriausiai atspindi šių kredito institucijų finansinę būklę.

Būtina pažymėti, kad visą analizuojamą laikotarpį (išskyrus 2008 m.) kredito unijos dirbo nuostolingai. Nuostolingą šių kredito institucijų veiklą daugiausiai lėmė keletas priežasčių: 1) dėl kredito unijų paskolų kokybės blogėjimo žymiai išaugo šių kredito institucijų išlaidos specialiesiems atidėjiniams, taigi padidėjo nepalūkanų išlaidos; 2) 2011 m. kredito unijos prarado 17 mln. litų, iš kurių 11 mln. litų sudarė investicijos į Graikijos vertybinius popierius, o 6 mln. litų sudarė lėšos, laikytos likviduotame banke „Snoras“ (LB, 2012); 3) patirta nuostolio likvidavus Nacionalinę kredito uniją, kredito uniją „Švyturio taupomoji kasa“ bei kredito uniją „Laikinosios sostinės kreditas“.

Kadangi kredito unijos dirbo nuostolingai, visą nagrinėjamą laikotarpį (išskyrus 2008 m.) šių kredito institucijų pelno maržos, turto grąžos bei nuosavo kapitalo grąžos rodikliai buvo neigiami (žr. 2 lentelę). Tai rodo, kad kredito unijų turtas ir nuosavas kapitalas

naudotas neefektyviai. Turto pajamingumo rodiklio mažėjimą bei nuosavybės koeficiento didėjimą lėmė žymiai išaugęs šių kredito institucijų turtas. Nuosavybės koeficiento didėjimas rodo, kad išaugo šių kredito institucijų veiklos rizika. Taigi galima teigti, kad nagrinėjamu laikotarpiu kredito unijų veikla buvo nuostolinga ir neefektyvi.

2 lentelė

Kredito unijų pelningumo rodikliai

Rodikliai	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.*	2013 m. II k.
Turto pajamingumas (proc.)	7,90	8,81	7,24	6,87	6,67 (6,50)	3,24
Pelno marža (proc.)	1,06	-6,46	-5,86	-12,52	-43,84 (1,01)	-11,18
Turto grąža (proc.)	0,08	-0,57	-0,42	-0,86	-2,92 (0,07)	-0,36
Nuosavybės koeficientas (kartais)	7,93	8,44	9,59	10,08	12,57 (9,95)	10,74
Nuosavo kapitalo grąža (proc.)	0,66	-4,80	-4,06	-8,68	-36,76 (0,65)	-3,89

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LB, 2009-2013

* Skliausteliuose nurodyti kredito unijų duomenys be Nacionalinės kredito unijos, kredito unijos „Švyturio taupomoji kasa“ bei kredito unijos „Laikinosios sostinės kreditas“ duomenų.

Kita vertus, nors analizuojamu laikotarpiu kredito unijų pelningumo rodikliai kasmet blogėjo (išskyrus 2013 m. II ketv.), o veiklos nuostoliai kasmet augo, nuostolingai veikiančių kredito unijų skaičius kasmet mažėjo. Tai rodo, kad blogėjančius kredito unijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę daugiausiai lėmė dideli atskirų kredito unijų veiklos nuostoliai.

Taigi išanalizavus kredito unijų veiklos tendencijas nustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu kredito unijoms buvo būdinga sparti plėtra, kuri leido sustiprinti šių kredito institucijų padėtį Lietuvos kredito rinkoje. Kita vertus, toks staigus veiklos šuolis turėjo ir neigiamų pasekmių: pablogėjo veiklos rezultatai ir finansinė būklė, kredito unijos atitolo nuo klasikinės kooperatinės veiklos principų, išaugo veiklos rizika, sumažėjo finansinis stabilumas, veiklos efektyvumas. Taigi, tikėtina, sumažėjo ir indėlininkų bei investuotojų pasitikėjimas šiomis kredito institucijomis.

Kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimas ir standartizuotų reikšmių analizė

Kadangi kredito unijų finansinę būklę ir veiklos rezultatus identifikuojantys santykiniai finansiniai rodikliai skiriasi savo turiniu bei vaidmeniu atliekant

vertinimus, todėl siekiant objektyviai įvertinti šių kredito institucijų veiklos pokyčius taikomas duomenų standartizavimo (suvienodinimo) metodas. Duomenų standartizavimo metodas yra optimalus rodiklių apibendrinimo būdas, kuris suteikia galimybę nustatyti kredito unijų finansinių rodiklių reikšmių variacijas, padeda nustatyti duomenų nuokrypius nuo „normalios būsenos“, leidžia atsiriboti nuo rodiklių turinio ir savitai juos palyginti (Mackevičius ir kt., 2010).

Finansinių rodiklių standartizavimas atliekamas keliais etapais (Mackevičius ir kt., 2010):

1) Pirmiausia nustatomos finansinių rodiklių etaloninės reikšmės (X_3) (veiklos optimalumo orientyras), kurios rodo „normalią būseną“. „Normali būseną“ – tai rodiklių ribinių reikšmių aritmetinis vidurkis, kuris apskaičiuojamas pritaikant šią formulę:

$$X_3 = \frac{X_1 + X_2}{2}, \text{ kur } X_3 - \text{rodiklio etaloninė reikšmė;}$$

X_1 – gera rodiklio padėtis; X_2 – nepatenkinama rodiklio padėtis.

2) Nustatytoms etaloninėms reikšmėms suteikiamas konkretus „normalios būsenos“ balas (NBB), kuris padeda nustatyti, kiek tiksliai finansinių rodiklių duomenys analizuojamu laikotarpiu buvo atitolę nuo „normalios būsenos“ balo. Pasirinktas „normalios būsenos“ balas (NBB) – 100.

3) Apskaičiuojami kiekvieno finansinio rodiklio skaitinių reikšmių santykiniai nuokrypiai (SN). Kai rodiklio didėjimas identifikuoja situacijos gerėjimą, santykinis nuokrypis skaičiuojamas pagal šią formulę:

$$SN_t = \frac{Y_t}{X_3}, \text{ kur } SN_t - \text{atitinkamų metų santykinis nuokrypis; } Y_t - \text{atitinkamų metų rodiklio skaitinė reikšmė; } X_3 - \text{rodiklio etaloninė reikšmė. Kai rodiklio mažėjimas rodo situacijos gerėjimą, santykinis nuokrypis skaičiuojamas taikant atvirkštinę formulę:}$$

$SN_t = \frac{X_3}{Y_t}$.

4) „Normalios būsenos“ balas (NBB) pakoreguojamas kiekvieno finansinio rodiklio gautu santykinu nuokrypiu (SN_t), t. y. gaunamas faktinės būsenos balas (FBB_t), kuris apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$FBB_t = SN_t \times NBB$, kur FBB_t – atitinkamų metų faktinės būsenos balas; SN_t – atitinkamų metų santykinis nuokrypis; NBB – „normalios būsenos“ balas.

5) Galiausiai apskaičiuojami finansinių rodiklių faktinės būsenos nuokrypiai (FBN_t): $FBN_t = FBB_t - NBB$, kur FBN_t – atitinkamų metų faktinės būsenos nuokrypis nuo „normalios būsenos“ balo; FBB_t – atitinkamų metų faktinės būsenos balas; NBB – „normalios būsenos“ balas.

Kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimas atliktas apskaičiavus penkiolikos finansinių rodiklių duomenis, kurie, autorių nuomone, geriausiai atspindi

šių kredito institucijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę (žr. 3 lentelę).

Kredito unijų finansinių rodiklių ribinės reikšmės buvo nustatytos atsižvelgus į Pasaulio kredito unijų tarybos (WOCCU) pateikiamas rekomendacijas, tarptautiniu mastu visuotinai pripažįstamas normatyvų ribines reikšmes, bankams bei akcinėms bendrovėms taikomų rodiklių ribines reikšmes, taip pat pačių autorių atliktus ribinių reikšmių skaičiavimus (žr. 3 lentelę).

Atlikus kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimą, galima daryti šias išvadas:

Kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimas patvirtino ankstesnes autorių išvadas, kad sparti kredito unijų plėtra neigiamai paveikė šių kredito institucijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę.

Blogėjančius šių kredito institucijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę patvirtino gauti faktinės būsenos balai (FBB) (žr. 4 lentelę). Analizuojamu laikotarpiu tik 2008 m. kredito unijų faktinės būsenos

3 lentelė

Kredito unijų finansinių rodiklių ribinės ir etaloninės reikšmės

Nr.	Rodikliai	Rodiklio ribinės ir etaloninės reikšmės		
		X ₁	X ₂	X ₃
1	Kapitalo pakankamumas (proc.)	> 15	< 13	14
2	Likvidumas (proc.)	> 35	< 30	32,5
3	Paskolų ir turto santykis (proc.)	> 80	< 70	75
4	Finansinio sverto koeficientas (proc.)	> 15	< 10	12,5
5	Nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų santykis (proc.)	> 15	< 10	12,5
6	Paskolų ir indėlių santykis (proc.)	> 80	< 70	75
7	Specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis (proc.)	< 1	> 5	3
8	Palūkanų išlaidų koeficientas (proc.)	< 30	> 50	40
9	Nepalūkanų išlaidų koeficientas (proc.)	< 30	> 50	40
10	Specialiųjų atidėjinių paskoloms ir veiklos pajamų santykis (proc.)	< 5	> 10	7,5
11	Turto pajamingumas (proc.)	> 10	< 5	7,5
12	Pelno marža (proc.)	> 10	< 5	7,5
13	Turto grąža (proc.)	> 5	< 1	3
14	Nuosavybės koeficientas (kartais)	< 7	> 10	8,5
15	Nuosavo kapitalo grąža (proc.)	> 15	< 5	10

Šaltinis: sudaryta autorių.

4 lentelė

Kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimas

Rodiklio Nr.	Faktinės būsenos balas (FBB)						Faktinės būsenos nuokrypis (FBN)					
	2008	2009	2010	2011	2012*	2013 II ketv.	2008	2009	2010	2011	2012*	2013 II ketv.
1	120	133	144	141	118 (118)	144	20	33	44	41	18 (18)	44
2	150	129	130	138	150 (150)	172	50	29	30	38	50 (50)	72
3	99	86	79	76	73 (73)	70	-1	-14	-21	-24	-27 (-27)	-30
4	101	95	83	79	64 (84)	74	1	-5	-17	-21	-36 (-16)	-26
5	116	108	93	88	69 (89)	82	16	8	-7	-12	-31 (-11)	-18
6	132	103	93	89	82 (84)	80	32	3	-7	-11	-18 (-16)	-20
7	341	204	159	98	42 (173)	107	241	104	59	-2	-58 (73)	7
8	84	68	74	100	102 (103)	83	-16	-32	-26	0	2 (3)	-17
9	78	83	76	54	38 (66)	56	-22	-17	-24	-46	-62 (-34)	-44
10	91	70	49	29	13 (51)	17	-9	-30	-51	-71	-87 (-49)	-83
11	105	117	97	92	89 (87)	43	5	17	-3	-8	-11 (-13)	-57
12	14	-86	-78	-167	-585 (13)	-149	-86	-186	-178	-267	-685 (-87)	-249
13	3	-19	-14	-29	-97 (2)	-12	-97	-119	-114	-129	-197 (-98)	-112
14	107	101	89	84	68 (85)	79	7	1	-11	-16	-32 (-15)	-21
15	7	-48	-41	-87	-368 (7)	-39	-93	-148	-141	-187	-468 (-93)	-139
Vidurkis	103	76	69	52	-9 (79)	54	3	-24	-31	-48	-109 (-21)	-46

Šaltinis: sudaryta autorių.

* Skliausteliuose nurodyti kredito unijų duomenys neįtraukus Nacionalinės kredito unijos, kredito unijos „Švyturio taupomoji kasa“ bei kredito unijos „Laikinosios sostinės kreditas“ duomenų.

balas truputį viršijo normalios būsenos balą, t. y. kredito unijų finansinių rodiklių reikšmės praktiškai buvo lygios šių rodiklių etaloninėms reikšmėms. 2009–2012 m. laikotarpiu faktinės būsenos balas kasmet laipsniškai mažėjo. Tai rodo, kad kredito unijų finansinių rodiklių skaitinės reikšmės nagrinėjamu laikotarpiu kasmet tolo nuo minimalių ribinių reikšmių. Tai patvirtina, kad kredito unijų veiklos rezultatai ir finansinė būklė analizuojamu laikotarpiu kasmet laipsniškai blogėjo. Kita vertus, iš 4 lentelės duomenų matyti, kad 2013 m. II ketvirtį kredito unijų faktinės būsenos balas padidėjo ir pasiekė 2010 m. lygį.

Dėl mažėjančių kredito unijų finansinių rodiklių faktinės būsenos balų laipsniškai didėjo šių kredito institucijų faktinės būsenos balų nuokrypiai nuo „normalios būsenos“ balo (žr. 4 lentelę). Didėjantys faktinės būsenos nuokrypiai taip pat patvirtina kasmet blogėjančius unijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę.

Labiausiai kredito unijų finansinių rodiklių faktinės būsenos balų nuokrypius nuo „normalios būsenos“ balo didino pelno maržos, nuosavo kapitalo grąžos, turto grąžos bei specialiųjų atidėjinių blogoms paskoloms ir veiklos pajamų santykio rodikliai (žr. 4 lentelę). Tai rodo silpnąsias šių kredito institucijų veiklos grandis. Kiti šių kredito institucijų finansiniai rodikliai buvo sąlyginai (palyginti su kitais finansiniais rodikliais) nedaug atitolę nuo autorių nustatytų rodiklių etaloninių reikšmių (X_3), todėl faktinės būsenos balų nuokrypiui didelės įtakos neturėjo.

Autorių nuomone, kredito unijos, norėdamos pagerinti savo finansinę būklę bei veiklos rezultatus, visų pirma turėtų daugiau dėmesio skirti kreditų rizikos valdymui, kad būtų pagerinti šių kredito institucijų paskolų kokybės rodikliai. Tai suteiktų galimybę ne tik sumažinti specialiuosius atidėjinius blogoms paskoloms, bet tuo pačiu dėl sumažėjusių nepalūkanų

išlaidų pagerėtų kredito unijų veiklos efektyvumo, pelningumo, finansinio svėro ir kiti šių kredito institucijų veiklos rodikliai.

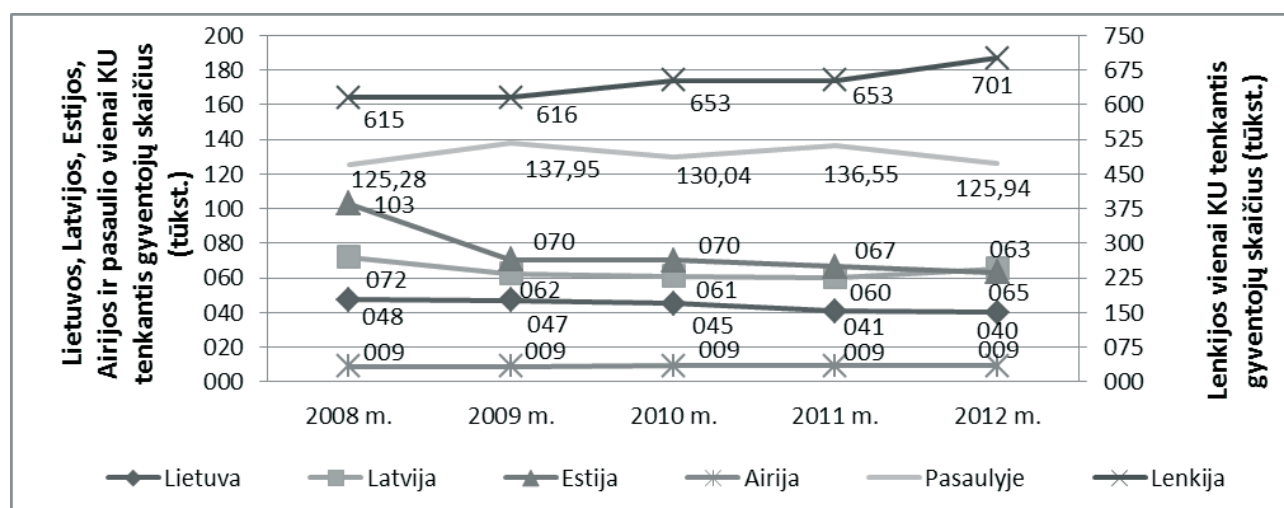
Apibendrinat integruotos kredito unijų finansinės analizės rezultatus reiktų paminėti, kad iš 15-iolikos analizuotų rodiklių net 12 rodiklių rodė, kad šių kredito institucijų veiklos rezultatai ir finansinė būklė kasmet blogėja.

Lietuvos bei ES valstybių kredito unijų veiklos duomenų palyginimas

Šiame straipsnyje atliekama Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos bei Airijos kredito unijų veiklos duomenų lyginamoji analizė. Lietuvos kredito unijų rodiklius nuspręsta palyginti su Latvijos, Estijos ir Lenkijos kredito unijų rodikliais, nes šiose valstybėse kredito unijos pradėtos steigti panašiu laikotarpiu kaip ir Lietuvoje (1990–1995 m.). Pasirinkta palyginti Lietuvos ir Airijos kredito unijų duomenis, nes Airija pirmąją Europoje pagal kredito unijų narių skaičių, tenkantį vienam gyventojui.

Išanalizavus kredito unijų duomenis nustatyta, kad 2008–2012 m. geriausiai unijų tinklas buvo išplėtotas Airijoje, nes šioje valstybėje vienai kredito unijai tenkantis gyventojų skaičius buvo mažiausias (žr. 4 pav.).

2012 m. Airijoje veikė net 487 kredito unijos. Autorių nuomone, kredito unijų tinklas geriausiai išplėtotas Airijoje dėl kelių priežasčių: 1) Airijoje kredito unijos pradėtos steigti 1958 m., todėl jos turi didelę veiklos patirtį; 2) Airijoje sparti kredito unijų plėtra prasidėjo 1960–1970 m., kuomet bankai dėl nepelningos ir neefektyvios veiklos uždarė savo skyrius mažesniuose regionuose, kuriuose dažniausiai ir kuriasi kredito unijos; 3) Airijos kredito unijoms keliami mažesni steigimo, veiklos reguliavimo

4 pav. Vienai kredito unijai tenkantis gyventojų skaičius 2008–2012 m. (tūkst.)

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis EBF, 2008–2012; ECB, 2008–2012; LB, 2008–2012; WOCCU, 2008–2012.

reikalavimai nei Lietuvos, Latvijos ar Estijos kredito unijoms, o tai skatina kredito unijų plėtrą (žr. 1 lentelę). Kita vertus, dėl šios priežasties Airijos kredito unijos yra smulkios, nes 2010 m. daugiau nei pusės kredito unijų turtas neviršijo 20 mln. eurų (~69,1 mln. Lt) (Interim..., 2011).

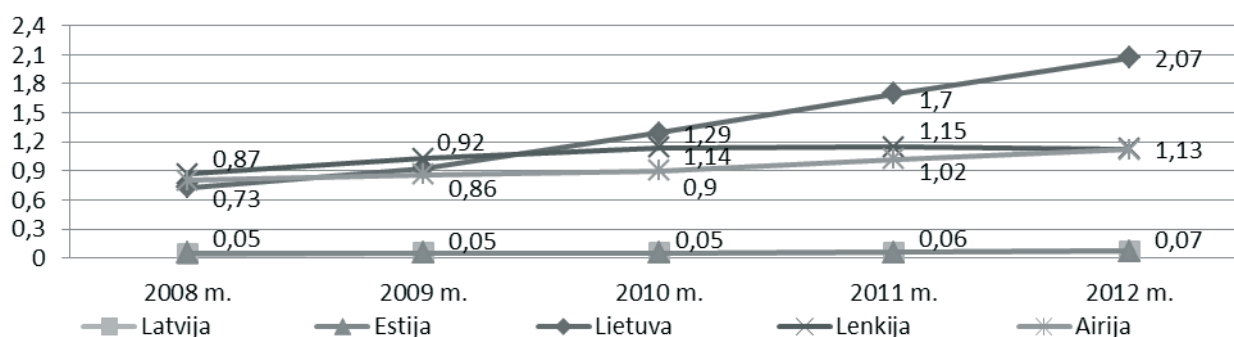
Išanalizavus kredito unijų padėtį analizuojamų šalių finansų rinkose nustatyta, kad didžiausią rinkos dalį nagrinėjamu laikotarpiu užėmė Lietuvos kredito unijos (žr. 5 pav.). Iš pateiktų duomenų matyti, kad Lietuvos kredito unijų rinkos dalis kasmet didėjo, o kitose analizuojamose valstybėse rinkos dalis išliko beveik nepakitusi. Pagrindinė priežastis, dėl kurios Airijos ir Lenkijos kredito unijų rinkos dalis buvo mažesnė nei Lietuvos, buvo ta, kad šiose valstybėse nagrinėjamu laikotarpiu dominavo stambūs komerciniai bankai, kurių turtas buvo žymiai didesnis nei kredito unijų.

Estijoje ir Latvijoje kredito unijų rinkos dalis buvo žymiai mažesnė nei Lietuvos, nes šios valstybės turi stiprias bankų sistemas, todėl kredito unijoms labai sunku konkuruoti. Be to, Latvijos unijoms būdinga

ir didelė koncentracija (didelė atskirtis tarp Rygos ir kitų regionų kredito unijų), o tai riboja šių kredito institucijų plėtrą bei rinkos dalies augimą (Balkanska-Christova ir kt., 2008; Volkova ir kt., 2013).

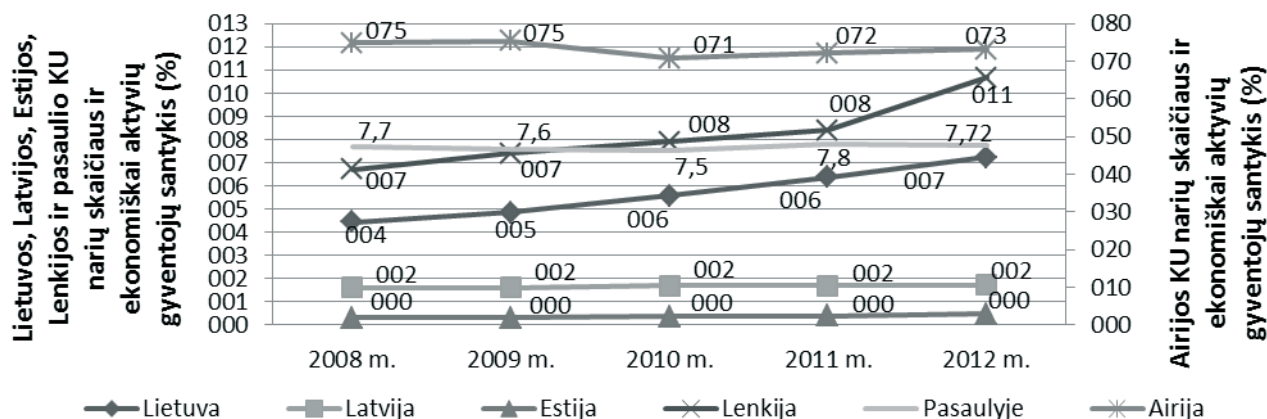
Apskaičiavus kredito unijų narių skaičiaus ir ekonomiškai aktyvių gyventojų (16–64 metų) santykį nustatyta, kad pagal šį rodiklį žymiai pirmavo Airija: šioje valstybėje kredito unijų teikiamomis paslaugomis analizuojamu laikotarpiu kasmet vidutiniškai naudojosi 7 iš 10 šalies gyventojų (žr. 6 pav.). Autorių nuomone, Airijos kredito unijų teikiamomis paslaugomis naudojosi didžioji dalis šalies gyventojų, nes šios kredito institucijos orientuojasi į didelį narių kontingentą, t. y. teikia paslaugas mažas ir vidutines pajamas gaunantiems gyventojams. Be to, pažymėtina, kad šiems asmenims kredito unijos dažniausiai yra vienintelis kreditavimo šaltinis, nes stambūs komerciniai bankai mažas ir vidutines pajamas gaunančių gyventojų dažniausiai nekredituoja (Interim..., 2011).

Lietuva pagal šį rodiklį nagrinėjamu laikotarpiu nusileido tik Airijai ir Lenkijai (žr. 6 pav.). Lietuvoje kredito unijų teikiamomis paslaugomis kasmet

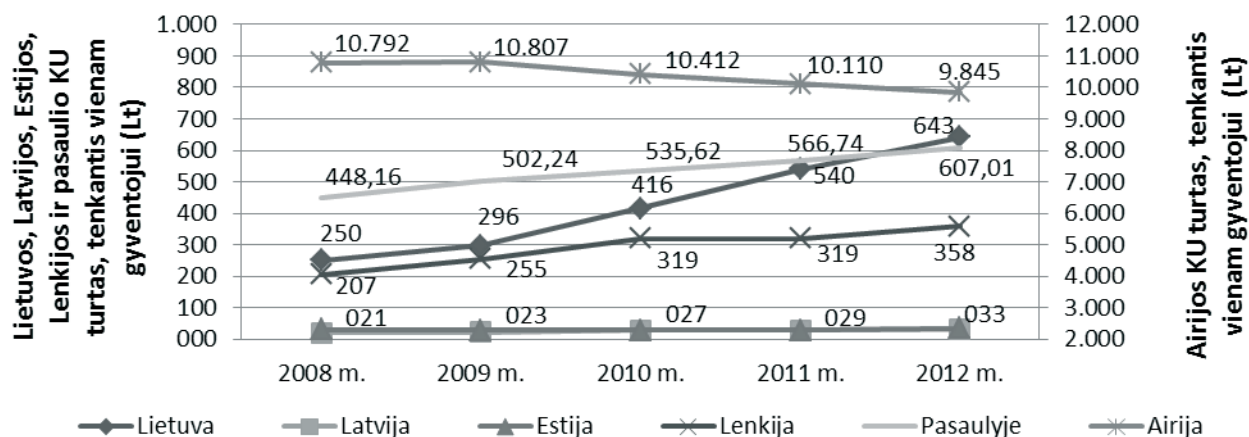
5 pav. Kredito unijų rinkos dalis 2008–2012 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis EBF, 2008–2012; ECB, 2008–2012; LB, 2008–2012; WOCCU, 2008–2012.

6 pav. Kredito unijų narių skaičiaus ir ekonomiškai aktyvių gyventojų santykis 2008–2012 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis EBF, 2008–2012; ECB, 2008–2012; LB, 2008–2012; WOCCU, 2008–2012.

7 pav. Kredito unijų turtas, tenkantis vienam gyventojui 2008–2012 m. (Lt)

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis EBF, 2008–2012; ECB, 2008–2012; LB, 2008–2012; WOCCU, 2008–2012.

vidutiniškai naudojosi 5,7 proc. ekonomiškai aktyvių šalies gyventojų. Taip pat pažymėtina, kad po sparčios šių kredito institucijų plėtros Lietuvos kredito unijų narių skaičiaus ir ekonomiškai aktyvių gyventojų santykio rodiklis beveik pasiekė pasaulio vidurkį.

Išanalizavus kredito unijų turto duomenis nustatyta, kad 2008–2012 m. laikotarpiu daugiausiai kredito unijų turto vienam gyventojui teko Airijoje (žr. 7 pav.). Tai vėlgi rodo, kad Airijos piliečiai labai aktyviai naudojami šių kredito institucijų teikiamomis paslaugomis. Mažiausiai kredito unijų turto vienam gyventojui nagrinėjamu laikotarpiu teko Latvijoje ir Estijoje. Tam įtakos turėjo visos prieš tai autorių paminėtos priežastys. Lietuva pagal šį rodiklį nusileido tik Airijai. Kita vertus, iš pateiktos lentelės duomenų matyti, kad 2012 m. Lietuvos unijų turtas, tenkantis vienam gyventojui, tapo didesnis nei pasaulio vidurkis.

Panaši situacija analizuojamu laikotarpiu buvo nustatyta ir apskaičiavus pasirinktų valstybių kredito unijų paskolų bei indėlių sumą, tenkančią vienam gyventojui.

Taigi palyginus Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos bei Airijos kredito unijų duomenis nustatyta, kad 2008–2012 m. laikotarpiu aukščiausi kredito unijų veiklos rodikliai bei geriausiai išplėtotas kredito unijų tinklas buvo Airijoje. Kita vertus, nors Lietuvoje kredito unijų tinklas nėra taip gerai išplėtotas kaip Airijoje, po sparčios šių kredito institucijų plėtros Lietuvos kredito unijų veiklos rodikliai pasiekė pasaulio kredito unijų vidurkį. Taigi būtų galima teigti, kad Lietuva taip pat turi pakankamai gerai išvystytą kredito unijų sektorių.

Kredito unijų turtui įtakos turinčių veiksnių nustatymas

Kredito unijų turtas smarkiai priklauso nuo šalies bei kitų šalių ekonomikos būklės. Kadangi ne visuomet pavyksta nustatyti neigiamus ekonomikos pokyčius, itin svarbu žinoti veiksnus, kurie gali paveikti

kredito unijų turto kaitą ir į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį siekiant nustatyti tolesnes šių kredito institucijų vystymosi perspektyvas. Dėl šios priežasties šiame straipsnyje siekiama nustatyti kredito unijų turto (y) ir kredito unijų indėlių (x_1), infliacijos (x_2), darbo užmokesčio (x_3), nedarbo lygio (x_4) bei kredito unijų juridiniams asmenims suteiktų paskolų (x_5) tarpusavio priklausomybes. Tarpusavio ryšių nustatymas atliekamas pasitelkus porinę bei daugianarę koreliacinę regresinę analizę, kuri suteikia galimybę nustatyti ryšio tarp dviejų ir daugiau kintamųjų stiprumą bei išsiaiškinti jo pobūdį. Koreliacinę regresinę analizę atliekama atsižvelgiant į 10 metų (2003–2012 m.) nagrinėjamų veiksnių istorinius duomenis.

Koreliacinę regresinę analizę – kiekybinio tyrimo metodas, leidžiantis nustatyti, ar tarp kintamųjų egzistuoja tarpusavio priklausomybė. Kad visa tai būtų galima sužinoti, pirmiausia apskaičiuojami pasirinktų veiksnių koreliacijos koeficientai pagal šią formulę: $r = \frac{\overline{yx} - \overline{y} * \overline{x}}{\delta_y * \delta_x}$, kur r – koreliacijos koeficientas;

$\overline{y}$, $\overline{x}$ – analizuojamų veiksnių vidurkiai; δ_y , δ_x – nagrinėjamų veiksnių standartiniai nuokrypiai.

Išanalizavus visus pasirinktus veiksnus nustatyta, kad didžiausia tiesioginė tarpusavio priklausomybė yra tarp kredito unijų turto ir šių kredito institucijų indėlių (žr. 5 lentelę). Ši priklausomybė yra savaime suprantama, nes kredito unijų indėliai praktiškai yra vieninteliai šių kredito institucijų finansavimo šaltiniai (2012 m. indėliai sudarė 96,3 proc. visų įsipareigojimų). Stiprus tarpusavio ryšys rodo, kad kredito unijų indėlių augimo tempai visiškai atitinka kredito unijų turto augimo tempus. Taip pat nustatytas labai stiprus tiesioginis ryšys ir tarp kredito unijų turto bei šių kredito institucijų juridiniams asmenims suteiktų paskolų. Tai rodo, kad juridiniams asmenims suteikiamos paskolos reikšmingai veikia šių kredito institucijų

turto apimtis. Kiek mažesnė, tačiau vis tiek stipri tiesioginė tarpusavio priklausomybė buvo nustatyta ir tarp kredito unijų turto bei metinio darbo užmokesčio fondo. Nustatytas tarpusavio ryšys rodo, kad didėjant metiniam darbo užmokesčio fondui, arba, kitaip tariant, darbo užmokesčiui, kredito unijų nariai yra labiau linkę imti naujas paskolas, kurios ir sudaro didžiausią šių kredito institucijų turto dalį. Išanalizavus kredito unijų turto ir infliacijos bei kredito unijų turto ir nedarbo lygio tarpusavio priklausomybę nustatyta, kad tarp šių veiksnių yra labai silpnas ryšys. Tai rodo, kad nedarbo lygio bei infliacijos pasikeitimai mažai veikia šių kredito institucijų turto apimtį.

5 lentelė

Kredito unijų turtui įtakos turinčių veiksnių nustatymas

	y; x ₁	y; x ₂	y; x ₃	y; x ₄	y; x ₅
Koreliacijos koeficientas (r)	0,999	0,128	0,700	0,579	0,945
Stjudento koeficientas (t)	63,182	0,365	2,772	2,001	8,171
t _{lentelinis}	1,860	1,860	1,860	1,860	1,860

Šaltinis: sudaryta autorių.

Kadangi koreliacijos koeficientai skaičiuojami naudojant tik tam tikro laikotarpio duomenis, neišvengiamai atsiranda tam tikra paklaida. Dėl šios priežasties būtina įvertinti koreliacijos koeficientų patikimumą. Kad tai būtų galima padaryti, reikia nustatyti stjudento skirstinio (t) bei stjudento skirstinio kritines reikšmes (t_{lentelinis}). Stjudento skirstinio reikšmės ap-

skaičiuojamos pagal šią formulę: $t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$, kur

t – stjudento skirstinio koeficientas, n – analizuojamo veiksnio metų skaičius, r – koreliacijos koeficientas. Tuo tarpu stjudento skirstinio kritinės reikšmės yra apskaičiuojamos pasitelkiant MS Excel programą bei pagal šią formulę: t_{lentelinis} = TINV(0,1; n-2) (daroma prielaida, kad stjudento skirstinio su (n-2) laisvės laipsnių reikšmingumo lygmuo yra 0,1). Jei gaunama, kad t ≥ t_{lentelinis}, tuomet ryšys tarp kintamųjų yra tikimybinis ir išties stiprus.

Iš 5 lentelės duomenų matyti, kad x₁, x₃, x₄ ir x₅ veiksnio stjudento koeficientų reikšmės yra didesnės už stjudento skirstinio kritines reikšmes, todėl gautus koreliacijos koeficientus galima laikyti patikimais. Apskaičiavus x₂ veiksnio stjudento koeficientą nustatyta, kad jo reikšmė yra mažesnė už stjudento skirstinio kritinę reikšmę. Tai rodo, kad gautas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas, todėl iš tolimesnės analizės šis veiksnys pašalinamas. Taip pat dėl

silpno tarpusavio ryšio eliminuojamas x₄ veiksnys.

Taigi tolimesnėje tyrimo dalyje bus tiriami tik x₁, x₃ ir x₅ veiksniai. Siekiant nustatyti, ar tarp priklausomojo kintamojo (y) ir visų tolimesnėje analizėje tiriamų veiksnių yra tarpusavio ryšys, atliekama tiesinė daugianarė koreliacinė regresinė analizė. Daugianarė koreliacinė regresinė analizė, skirtingai nei porinė koreliacinė regresinė analizė, suteikia galimybę įvertinti priklausomojo kintamojo (y) ir nepriklausomų kintamųjų (x) tarpusavio ryšius kaip visumą. Vis dėlto, kai koreliacija daugiamatė, dviejų kintamųjų ryšį gali veikti ne tik jų tarpusavio sąveika, bet ir nepriklausomų kintamųjų tarpusavio ryšiai (multikolinearumas). Dėl šios priežasties buvo sudaryta priklausomojo kintamojo bei nepriklausomų kintamųjų koreliacijos koeficientų matrica bei dėl multikolinearumo eliminuoti veiksniai, kurie trukdo tinkamai įvertinti ir apskaičiuoti tiesinės daugiamatės regresinės lygties koeficientus (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Koreliacijos koeficientų matrica

	y	x ₁	x ₃	x ₅
y	1			
x₁	0,999	1		
x₃	0,700	0,673	1	
x₅	0,945	0,961	0,497	1

Šaltinis: sudaryta autorių.

Iš 6 lentelės duomenų matyti, kad tarp x₁ ir x₃ veiksnių yra stiprus tiesioginis tarpusavio ryšys (r = 0,673), o tarp x₁ ir x₅ veiksnių yra labai stiprus tiesioginis tarpusavio ryšys (r = 0,961), todėl x₁ veiksnys dėl multikolinearumo pašalinamas. Taigi į daugiamatės regresijos lygtį įtraukiami tik x₃ ir x₅ veiksniai. Atlikus skaičiavus gauta lygtis, kuri parodo priklausomybę tarp kredito unijų turto (y), metinio darbo užmokesčio fondo (x₃) ir kredito unijų juridiniams asmenims suteiktų paskolų (x₅): $y_x = -1,769 + 0,095x_3 + 3,874x_5 + \varepsilon$ Apskaičiavus daugianarės regresinės lygties koeficientų elastingumą nustatyta, kad kredito unijų juridiniams asmenims suteiktoms paskoloms padidėjus 1 proc., kredito unijų turtas vidutiniškai padidėtų 0,390 proc. Metiniam darbo užmokesčio fondui padidėjus 1 proc., šių kredito institucijų turtas vidutiniškai padidėtų 2,680 proc.

Išanalizavus kredito unijų turto ir pasirinktų veiksnių tarpusavio priklausomybę nustatyta, kad stipriausias tiesioginis tarpusavio ryšys egzistuoja tarp kredito unijų turto ir šių kredito institucijų indėlių, kredito unijų turto ir kredito unijų juridiniams asmenims suteiktų paskolų bei kredito unijų turto ir metinio darbo užmokesčio fondo Nedarbo lygio ir infliacijos pasikeitimai turi menką įtaką šių kredito institucijų turto

pokyčiams. Koreliacinė regresinė analizė padėjo nustatyti kredito unijų turtui įtakos turinčius makroekonominčius ir mikroekonominčius veiksnius. Kaip keisis kredito unijų turtas, priklausys ir nuo šių kredito institucijų veiklą reglamentuojančios teisinės bazės pokyčių (dėl griežtesnių riziką ribojančių normatyvų, siūlymo nustatyti kredito unijų indėlio ir pajaus santykio dydį, kuris negalėtų viršyti dešimteriojos pajaus sumos, gali žymiai sumažėti kredito unijų indėliai bei juridinių asmenų kreditavimas, o tuo pačiu ir šių kredito institucijų turtas), kredito unijų vadovų pasirinktos tolesnės veiklos strategijos, komercinių bankų vykdomos politikos, visuomenės požiūrio į šias kredito institucijas pokyčių ir kt.

Išvados

Kredito unijos Lietuvoje kasmet užima vis didesnę finansinių paslaugų rinkos dalį. Atlikus horizontalią kredito unijų veiklos analizę nustatyta, kad vien per 2012 m. kredito unijų turtas išaugo 26,2 proc., o paskolos ir indėliai atitinkamai padidėjo 20,3 proc. ir 29,6 proc. Toks staigus veiklos šuolis turėjo ir neigiamų pasekmių: pablogėjo veiklos rezultatai ir finansinė būklė, kredito unijos šiek tiek atitolo nuo klasikinės kooperatinės veiklos principų, išaugo veiklos, ypač kredito rizika, sumažėjo finansinis stabilumas, veiklos efektyvumas, todėl, tikėtina, sumažėjo ir indėlininkų bei investuotojų pasitikėjimas šiomis kredito institucijomis.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos bei Airijos kredito unijų veiklos reguliavimo ypatumus nustatyta, kad kiekvienoje valstybėje kredito unijoms taikomi skirtingi steigimo, veiklos reguliavimo reikalavimai. Lietuvos bankui nustačius griežtesnes kredito unijų priežiūros priemones, šių kredito institucijų veiklos reguliavimas, palyginti su kitomis valstybėmis, tapo gerokai griežtesnis.

Atlikta kredito unijų finansinių rodiklių standartizavimo ir standartizuotų reikšmių analizė parodė, kad sparti kredito unijų veiklos plėtra neigiamai paveikė šių kredito institucijų veiklos rezultatus ir finansinę būklę. Nepatenkinamą kai kurių kredito unijų finansinę padėtį daugiausiai lėmė blogi pelno maržos, nuosavo kapitalo grąžos, turto grąžos bei specialiųjų atidėjinių blogoms paskoloms ir veiklos pajamų santykio rodikliai. Tai rodo silpnąsias šių kredito institucijų veiklos grandis. Kredito unijos, norėdamos pagerinti savo veiklos rezultatus ir finansinę būklę, pirmiausia turėtų daugiau dėmesio skirti atsakingo skolinimo nuostatų taikymui, kredito rizikos valdymui, kad būtų pagerinti paskolų ir kito turto kokybės rodikliai ir užtikrinta stabili bei patikima veikla.

Palyginus Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos bei Airijos kredito unijų duomenis nustatyta, kad 2008–2012 m. laikotarpiu aukščiausi kredito unijų veiklos

rodikliai bei geriausiai išplėtotas kredito unijų tinklas buvo Airijoje. Kita vertus, nors Lietuvoje kredito unijų tinklas nėra taip gerai išplėtotas kaip Airijoje, po sparčios šių kredito institucijų veiklos plėtros Lietuvos kredito unijų veiklos rodikliai pasiekė pasaulio kredito unijų vidurkį. Taigi būtų galima teigti, kad Lietuva taip pat turi pakankamai gerai išvystytą kredito unijų sektorių.

Išanalizavus kredito unijų turto ir pasirinktų veiksmų tarpusavio priklausomybę nustatyta, kad stipriausias tiesioginis tarpusavio ryšys egzistuoja tarp kredito unijų turto ir šių kredito institucijų indėlių, kredito unijų turto ir kredito unijų juridiniams asmenims suteiktų paskolų bei kredito unijų turto ir metinio darbo užmokesčio fondo. Taip pat atliktos analizės pagrindu nustatyta, kad nedarbo lygio ir infliacijos pokyčiai turi nedidelę įtaką šių kredito institucijų turto pokyčiams.

Literatūra

1. Balkanska-Christova I., Chovancova B. (2008). *The Role of Credit Unions in dealing with financial exclusion in NMS*. Prieiga per internetą: <<http://www.fininc.eu/gallery/documents/wp-role-cu-nmsv8.pdf>> (žiūrėta 2013-12-22).
2. Chambers, C., Ryder, N. (2009). *The Credit Crunch – Are Credit Unions Able to Ride out the Storm?* Journal of Banking Regulation, Nr. 1. Prieiga per internetą: http://www.academia.edu/243480/The_Credit_Crunch_Are_credit_unions_able_to_ride_out_the_storm.
3. Chilingirian, N. (2012). *CUMembers displaying confidence in Economy, Finances*. Credit Union Times, April.
4. *Credit union regulation* (2011). Oireachtas library & research service. Prieiga per internetą: http://www.oireachtas.ie/parliament/media/michelle/Credit_union_regulation_Spotlight_May_2011.pdf.
5. *Credit unions in Poland: diagnostic and proposals on regulation and supervisor* (2010). Financial & private sector Europe and Central Asia Region. Document of the World Bank. Prieiga per internetą: http://siteresources.worldbank.org/POLANDEXTN/Resources/SKOK_report.pdf.
6. Dubauskas, G. (2012). *Aspects of the financial sector management: an evolution of credit unions*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, verslo vadybos fakultetas. Prieiga per internetą: http://leidykla.vgtu.lt/conferences/BM_2012/international_economy/359_365_Dubauskas.pdf.
7. Dubauskas, G. (2011). *Sustainable growth of the financial sector: the case of credit unions*. Journal of security and sustainability issues. International entrepreneurial perspectives and innovative outcomes, 2012, 1 (3). Prieiga per internetą: <http://www.lka.lt/EasyAdmin/sys/files/Journal%20of%20Security%20and%20Sustainability%20Issues%20Nr%203%20Internetui.pdf>.
8. *EBF banking sector statistics database* (2008-2012). European banking federation (EBF). Prieiga per internetą: <<http://www.ebf-fbe.eu/index.php?page=statistics>> (žiūrėta 2013-12-23).

9. Igarytė, J., Bubnys S. (2011). *Legislation and structure of Lithuanian credit unions system*. Lithuanian central credit union. Prieiga per internetą: http://www.cress-rhone-alpes.org/cress/IMG/pdf/Igaryte_Bubnys_pap.pdf.
10. Igarytė, J., Ramanauskas J. (2011). *Lietuvos kredito unijų sistemos vystymosi tendencijų ir perspektyvų vertinimas*. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai, Nr. 4. Prieiga per internetą: http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/28/ManagtKaunas_4_28_33.pdf.
11. *Interim Report of the Commission on Credit Unions* (2011). Prieiga per internetą: <http://www.finance.gov.ie/documents/publications/reports/2011/credit.pdf> (žiūrėta 2013-12-23).
12. *International credit union system. Statistical report* (2008-2012). World council of credit unions (WOCCU). Prieiga per internetą: <http://www.woccu.org/publications/statreport>.
13. *Įmonių finansinė analizė. Rodiklių skaičiavimo metodika* (2010). Vilnius: Vertybinių popierių birža NASDAQ OMX Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/leidiniai/Rodikliu_skaiciavimo_metodika-final.pdf.
14. Kania, E., Lekawa, Z. (2009). *Regulation of cooperative banking in Poland*. *Ekonomika*. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/85/57-69.pdf>.
15. Kėdaitis V., Žilinskas E. (2013). *Lietuvos kredito unijų rizikingumo vertinimas*. Lietuvos statistikos darbai 2013 52 (1). Prieiga per internetą: <http://www.statisticsjournal.lt/index.php/statisticsjournal/index> (žiūrėta 2013-12-21).
16. Klinedinst M. (2010). *A strength of credit unions: employee productivity of credit unions versus banks in the U.S.?* Prieiga per internetą: http://mpr.ub.uni-muenchen.de/26296/1/MPRA_paper_26296.pdf.
17. *Kredito įstaigų finansinės ataskaitos* (2009-2013). Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/finansines_ataskaitos.
18. *Kredito unijoms – naujas saugiklis: privaloma likvidžių lėšų saugos pagalvė* (2012). Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/kredito_unijoms_naujas_saugiklis_privaloma_likvidziu_lesu_saugos_pagalve.
19. *Kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos veiklos apžvalga 2012* (2013). Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/n20715/ku_ir_lcku-skelbti.pdf.
20. *Latvia credit union law* (2001). Prieiga per internetą: <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/oeur/lxwelat.htm> (žiūrėta 2013-12-22).
21. *Latvia credit union limited* (2010). Index to the financial statements. Prieiga per internetą: <http://www.kredsab.ca/uploads/Latvian%20CU%20-%20Final%20FS%20-%20March%2031%202010.pdf>.
22. *Lietuvos banko metų ataskaita* (2008-2012). Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/metu_ataskaita (žiūrėta 2013-12-21).
23. *Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU). Metinė ataskaita 2008* (2008). Prieiga per internetą: <http://lku.lt/wp-content/uploads/2011/12/lku-2008ataskaita-web.pdf>.
24. *Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas* (1995). Valstybės žinios, Nr. I-796. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416554&p_query=&p_tr2=2.
25. *Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymas* (2000). Valstybės žinios, Nr. VIII-1683. Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=2A386CC4-E688-416B-AF5C-401B2E15D5B5>.
26. *Lists of financial institutions* (2008-2012). European Central Bank (ECB). Prieiga per internetą: <http://www.ecb.europa.eu/stats/money/mfi/html/index.en.html> (žiūrėta 2013-12-22).
27. Mackevičius, J., Valkauskas, R. (2010). *Integruota įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų analizės metodika*. Verslas: teorija ir praktika. Prieiga per internetą: <http://www.btp.vgtu.lt/index.php/btp/article/download/btp.2010.24/25>.
28. *Mano unija* (2009). Informacinis leidinys kredito unijų darbuotojams ir valdymo organų nariams. Prieiga per internetą: http://lku.lt/uploads/File/MU2009/mano_unija_nr7.pdf.
29. Mazure, G. (2011) *Development of Credit Unions as I for Instruments Expansion of Crediting*. Proceedings of the International Scientific Conference: Rural development. Vol.5, Issue 1.
30. *Papildomi saugikliai padės valdyti pernelyg sparčiai augančių kredito unijų veiklos riziką* (2012). Lietuvos bankas. Lietuvos banko valdybos nutarimai. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lietuvos_banko_valdybos_nutarimai_33.
31. Preidys, G. (2011). *Kredito unijų veiklos plėtros galimybės Lietuvoje*. Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje. Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos, įvykusios Alytaus kolegijoje 2011 m. balandžio 15 d., pranešimų medžiaga. Prieiga per internetą: http://leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf.
32. *Savings and loan associations act* (1999). Prieiga per internetą: <http://www.legaltext.ee/text/en/X30055K3.htm> (žiūrėta 2013-12-22).
33. Volkova T., Baltaca B. (2013). *Credit Unions: Social Enterprise at Work*. Science Journal of Business Management. Prieiga per internetą: <http://www.sjpub.org/sjbm/sjbm-284.pdf> (žiūrėta 2013-12-21).

Credit unions' analysis

Summary

Research problem. Lithuanian cooperative movement is gaining momentum. During 2008-2012, the number of members of the credit unions increased by 52.2 per cent, assets grew 158.7 per cent and loans and deposits increased respectively by 89.7 per cent and 205.6 per cent. However, this rapid expansion of credit unions has negative consequences. It is noted that credit unions are gradually moving away from the classic principles of co-operative activity, the credit risk is increasing, irresponsible lending policies are undertaken, there is "moral hazard" factor, the formation of capital and other problems. This raises the question whether the credit unions will be able to manage all the risks associated with development?

Research object: Lithuanian credit unions performance indicators analysis.

Research aim: to determine developments of credit unions status in Lithuanian credit market.

Research tasks:

1. to define the concept, business principles and regulation of credit unions;
2. to assess the financial condition and operational results of credit unions;
3. to establish a credit unions assets influencing factors.

Research methods: analysis of scientific literature, quantitative analysis of the primary data, comparative analysis, standardization of results method, correlation regression analysis and summation method.

Research findings:

The horizontal credit unions activity analysis indicated the following results: credit unions asset grew by 26.2 per cent while loans increased by 20.3 per cent and deposits increased by 29.6 per cent in 2012. However, this sharp increment of credit unions operations also had negative consequences, such as the aggravation of financial conditions and operating results, credit unions estrangement from the classical principle of cooperative activities, the increase of operational risk, reduced financial stability and operational efficiency. Taking into account these considerations, it is probable that the confidence, evaluating form evaluated from the depositors and investors positions, has decreased in these purposive credit institutions.

The analysis of Lithuanian, Latvian, Estonian, Poland's and Ireland's Lithuania's, Latvia's, Estonia's, Poland's and Ireland's Lithuanian, Latvian, Estonian, Polish and Irish (list should be consistent) credit unions' regulatory characteristics proved that in every state, credit unions apply different establishment and regulatory requirements.

The standardization of financial indicators of credit unions confirmed previous findings that the rapid expansion of credit unions has negatively affected the result of activity and the financial state of the credit unions. The poor financial position of credit unions was largely determined by poor profit margins, return on equity, return on assets, specific provisions for bad loans and the factors of ration of operating income. This shows a weak link in credit institutions. Therefore, in order to improve its financial position and performance, credit unions should pay more attention to lending policies, in this way, improving the data of the credit quality.

A comparison of Lithuanian, Latvian, Estonian, Poland's and Ireland's (list should be consistent see above) credit unions proved that the highest indicators and the best developed network of credit unions have been in Ireland. On the other hand, although the network of Lithuanian credit unions is not as well developed as in Ireland, but after the rapid development of credit institutions, indicators of Lithuanian credit unions achieved a global credit union average. Therefore, Lithuania also has a well-developed credit union sector.

Correlation regression analysis helped to determine the factors affecting the credit unions assets. The analysis of interdependence between credit unions' assets and selected factors proved that the strongest direct correlation exists between credit unions' assets and deposits of credit institutions, credit unions' assets and credit unions' loans granted to legal entities, and credit unions' assets and annual payroll. Meanwhile, the change in the unemployment rate and inflation has little influence on the credit union assets.

Keywords: credit unions, standardization of results, binomial and multiple correlation regression analysis.

Straipsnis recenzuotas.

Straipsnis gautas 2013 m. spalio mėn., priimtas 2014 kovo mėn.

The article has been reviewed.

Received in October, 2013, accepted in March, 2014.